

Posudek vedoucího diplomové práce

Eva Widzová

FUTURISTICKÁ TVORBA MYCHAJLA SEMENKA A JEJÍ RECEPCE UKRAJINSKOU LITERÁRNÍ KRITIKOU

Předložená diplomová práce Evy Widzové si klade za cíl zhodnotit tvorbu jedné z nejpozoruhodnějších osobností ukrajinské literatury 20. století - Mychajla Semenka, který se stal nejvýraznějším představitelem ukrajinského futurismu a rozvíjel tento literární směr s různou intenzitou v letech 1914-1937.

20. léta 20. století, kam spadá těžiště Semenkovy literární i organizační aktivity, představuje jedno z mála období v ukrajinském literárním procesu, jež se vyznačuje relativním tvůrčím pluralismem a neobvyklým spisovatelským vzepětím. V této době lze pozorovat vznik řady literárních uskupení, organizací a spolků, objevují se nové umělecké směry a proudy, na první pohled je patrná stylová různorodost a bohatost tematická. Futurismus vytváří jeden z alternativních směrů k tradičním diskursům přítomným v ukrajinském literárním prostředí a je zcela specifickým oživujícím faktorem v jinak bohatém literárním prostředí 20. let. Jak autorka správně poznamenává, „Semenkova osoba v sobě spojuje nejvýznamnějšího zakladatele futuristických skupin na území Ukrajiny, nezdolného propagátora principů nového umění a zároveň jediného ukrajinského spisovatele, který s futurismem spojil veskrze celé své tvůrčí období“.

Koncepce diplomové práce vychází z faktu, že osobnost Mychajla Semenka i problematika ukrajinského futurismu je v českém prostředí zcela neprobádanou oblastí. Z tohoto důvodu autorka považovala za nutné zmapovat činnost Mychajla Semenka v celé šíři, tzn. nesoustředit se pouze na jeho literární tvorbu, ale seznámit potenciálního čtenáře i s jednotlivými peripetiemi jeho organizační činnosti a s vývojem jeho teoretických koncepcí. V neposlední řadě se rozhodla doplnit svou práci i o kapitolu pojednávající o recepci Semenkovy tvorby.

V první (úvodní) kapitole se diplomantka snaží v základních rysech zhodnotit vývoj futurismu jako jednoho z nejprogresivnějších evropských avantgardních směrů první čtvrtiny 20. století; zabývá se počátky futurismu v podobě manifestů Marinettiho i následnými transformacemi tohoto směru v různých zemích, zvláště pak v Rusku, Polsku i v českém prostředí. Po načrtnutí základního rámce se autorka věnuje důvodům počátečního neúspěchu futurismu na ukrajinském území a zdůrazňuje nepřipravenost pro přijetí takto radikálního směru.

Ve druhé kapitole „Počátky literární tvorby Mychajla Semenka“ diplomantka stručně analyzuje ranou Semenkovu poezii, vzniklou před bouřlivým nástupem na ukrajinskou literární scénu v roce 1914. Autorka vystihuje začátečnický charakter sbírek, hodnotí je jako „lyrickou intimní tvorbou ovlivněnou modernistickými tendencemi starší generace ukrajinských spisovatelů“ a zdůrazňuje jejich odlišné ražení od pozdějších děl.

Ve třetí kapitole „Futuristický debut Mychajla Semenka“ diplomantka zpočátku sleduje impulzy, jež vedly k Semenkově vlastní futuristické tvorbě. Neomezuje se ovšem na pouhé konstatování vlivů, ale hodnotí i míru básníkova osobního vkladu. Všimá si toho, že „ačkoliv inspirace ruským egofuturismem I. Severjanina a plákatovou tvorbou V. Majakovského je u Semenka zjevná, básník nebyl epigonem slavných ruských futuristů, ale zvolil svébytnou cestu experimentů, jejichž přípravu nám představuje ve své literární laboratoři vlastní pojetí avantgardní literatury.“ Toto vlastní pojetí se pak v následujících kapitolách snaží diplomantka objasnit a ilustrovat na jednotlivých příkladech. Kromě výborné shrnující charakteristiky jednotlivých Semenkových futuristických sbírek dokáže autorka velmi dobře specifikovat klima, které panovalo v té době v ukrajinské literatuře. Jedná se především o střet modernizačních tendencí (jednotliví autoři i „modernistická“ uskupení a časopisy) s defenzivními narodnickými strategiemi, jejichž podstatným rysem byla ochrana před diferenciací ukrajinských kulturních aktivit a intenzivní nedůvěra k vlivům ukrajinské kultury neimanentním. Tato atmosféra se následně odráží ve skandální recepci Semenkova raného futuristického díla. Zhodnocení tohoto období

a s ním souvisejících konfliktů není tedy jen samoúčelným popisem jednoho skandálu, ale sahá za jeho hranice a poukazuje na nadčasovost tohoto konfliktu, jenž se v různých variacích objevuje v ukrajinském literárním prostředí dodnes.

Čtvrtá kapitola „Organizační činnost Mychajla Semenka (1914-30)“ mapuje básnickou organizační činnost, již se zasloužil o propagaci futuristického směru v ukrajinském literárním prostředí. Jak autorka sama poznamenává „význam futuristické tvorby M. Semenka dotváří jeho nezdolná organizační činnost. Jeho literární tvorba byla v každém období spjata s novou futuristickou organizací. Semenka přisuzoval velkou váhu teoretickým koncepcím umění, proto se každá jeho skupina řídila uměleckými kritérii stanovenými nově vydaným manifestem.“ Vzhledem k množství Semenkových projektů a organizačních aktivit bylo velmi obtížné toto téma optimálně uchopit. Autorka nakonec zvolila nevhodnější způsob – chronologické seznámení s jednotlivými etapami Semenkovy organizační činnosti a s tím souvisejícími zlomy v teoretických koncepcích. Kromě toho opět dokázala včlenit jednotlivé epizody Semenkovy organizační aktivity do celkového kontextu směřování ukrajinské literatury daného období. Tento přehled tak není izolovaným popisem jednotlivých peripetií, ale vytváří plastický obraz celkového literárního klimatu daného období. Vzhledem k tomu, že v českém jazyce neexistují o ukrajinském futurismu žádné materiály, daná kapitola může sloužit jako velmi dobrý základní studijní materiál k pochopení ukrajinského futuristického hnutí.

Pátá kapitola „Futuristická literární tvorba Mychajla Semenka“ zachycuje v několika podkapitolách jednotlivá vývojová stadia Semenkovy poezie; stranou ovšem nezůstává ani prozaická a dramatická tvorba, kterou autorka hodnotí v doplňkové podkapitole. Ztěžujícím faktorem při psaní této kapitoly byl bezesporu fakt, že poetická tvorba M. Semenka je velmi obsáhlá, což přímo vyplývá z básnickova nepřijetí autocenzury a rovněž z jeho touhy neustále experimentovat, ověřovat v praxi různé tvůrčí postupy apod. Je třeba konstatovat, že i přes širší materiál, který diplomantka zpracovávala, se jí podařilo pomocí velmi smysluplné struktury této kapitoly zajistit vyváženost hodnocení. Kombinací chronologického (vývojového) principu pojetí tvorby s průřezovými tématy docílila komplexního pohledu na Semenkovo literární dílo. Čtenář má tedy možnost seznámit se nejen s posuny ve využití jednotlivých prostředků, ale i s jednotlivými tematickými ohnisky Semenkovy poezie (např. urbanistická poezie). Velmi cenná je podkapitola zabývající se výraznými motivy a postavami v Semenkově tvorbě. Zde se totiž autorce daří nejlépe odhalit specifickou a svébytnou jeho poezie, tzn. básníkuv vlastní autorský rukopis. Hodnotí tak nejen motivy a postavy typické pro futuristickou tvorbu (např. postava letce), ale i takové, které se v Semenkově pojetí staly zcela neopakovatelnými kombinacemi dosud známých prvků a stereotypů. Nejvýraznější proměnu zaznamenáváme v Semenkově pojetí ženy. Jak říká sama diplomantka „žena je zároveň nejčastějším, ale také nejproměnlivějším motivem v jeho básních. Jedná se o motiv, který demonstruje prolínání mnoha směrů a tendencí, které Semenka ovlivňovaly a s nimiž experimentoval.“ I Semenkova frekventovaná postava Pierota přejímá různé pro ni netradiční role. Podle autorky je „v Semenkových sbírkách Pierot osobou dvou tváří. Tato postava dokládá, jak Semenka novátorským způsobem přistupuje k tradičním symbolům a využívá známých skutečností k vytvoření nové reality.“

Velice přínosná je šestá kapitola - „Recepce osobnosti a tvorby Mychajla Semenka ukrajinskou literární kritikou“, která ve čtyřech částech sleduje vývoj recepce Semenkova díla počínaje fází odmítnutí a konče přijetím a prvními pokusy o seriózní hodnocení. Autorka velmi správně shrnuje, že „recepce tvorby M. Semenka ukrajinskou literární kritikou se v průběhu dvacátého století proměňovala a až v průběhu druhé poloviny dvacátého století prošla jeho tvorba postupnou rehabilitací, na které se podílela nejen změna politické situace, ale taktéž proměna estetických kritérií a celková transformace nazírání literárního díla“. Mezi faktory ovlivňující přijetí Semenkova díla autorka uvádí nejen politické okolnosti a tabuizaci básnickovy osobnosti, ale i „demonstrativní rozkolísanost a nezařaditelnost tvorby, jež se týkala jednak kvality, ale i žánrového a stylového rozpětí“. Tato kapitola svědčí o tom, že autorka detailně prostudovala velké množství recenzí a článků a dokázala je v potřebných souvislostech vhodně okomentovat a zhodnotit jejich přínos a inspirativnost pro další literární vědce.

Celkově můžeme konstatovat, že diplomová práce Evy Widzové je vyvážená, snaží se zhodnotit všechny aspekty Semenkovy činnosti, tzn. nejen básnickou tvorbu, ale i jeho činnost organizační, což s ohledem na celkovou absenci českých materiálů o futurismu může sloužit jako velmi dobré východisko pro další bádání. Je třeba rovněž podtrhnout schopnost diplomantky zaměřit se na podstatné zlomové momenty bez zbytečného zabíhání do nepodstatných detailů, což rozhodně nemůžeme považovat při rozsahu zkoumaného materiálu za automatické. Zároveň s tím je nutné zmínit, že autorka neskouzává ani k zjednodušování či pouhému načrtnutí jednotlivých problémů, ale její text je velmi hutný, nabitý informacemi i vlastními interpretacemi daných jevů. Diplomantka prokázala nejen schopnost pracovat s primární i sekundární literaturou a kompilovat dané informace do ucelené a přehledné podoby (to je nejvíce patrné v kapitole zabývající se organizační činností), ale dokázala projevit i vlastní invenci v uchopení tématu, kreativitu a snahu rozvinout prostudovaný sekundární materiál a navázat na něj vlastními hodnoceními a skvěle formulovanými závěry (což se projevuje zvláště v kapitole V. zabývající se Semenkovou básnickou tvorbou). Totéž je možné říci o kapitole hodnotící recepci Semenkovy tvorby, v níž diplomantka předvedla schopnost třídit materiál a hodnotit vliv jednotlivých literárněvědných a kritických textů na další vývoj recepce Semenkova díla. Tato kapitola může zároveň sloužit jako skvělé vodítko k dalšímu zkoumání Semenkova díla a zvláště k vystopování „bílých míst“, která čekají na své zpracování. Je třeba rovněž vyzdvihnout autorčiny stylistické schopnosti, jasné formulace i celkovou formální podobu práce. V neposlední řadě je nutné pochválit diplomantku za snahu shromáždit co největší množství sekundární literatury na téma ukrajinského futurismu, k čemuž využila cíleně plánovanou studijní cestu do Kyjeva.

Vzhledem k výše zmíněnému hodnocení navrhuji ocenit diplomovou práci známkou výborně.

18.8. 2010

Tereza Chlaňová